

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2016.25.90>

Dorota Anna MĘTRAK

Przemiany organizacyjne szkolnictwa plastycznego w Polsce w latach 1945–1990 w świetle uregulowań prawnych

Słowa kluczowe: szkolnictwo artystyczne, szkolnictwo plastyczne, edukacja, organizacja średniego szkolnictwa artystycznego.

Wprowadzenie

W dotychczasowej literaturze temat szkolnictwa artystycznego – zwłaszcza szkolnictwa plastycznego – pojawiał się sporadycznie i był traktowany marginalnie. Proces tworzenia w Polsce załączków wzmiankowanego szkolnictwa w XVIII w. stanowił część ogólnoeuropejskich trendów powstawania tego typu szkół. Związane było to ze wzrostem znaczenia społecznego sztuki, wymogiem stawało się wszechstronne kształcenie artystów i wprowadzanie nowych metod nauczania oraz specjalizacji. Rozwój systemu szkolnego nauczania stanowił rozwiązanie wobec problematyki zagadnień artystyczno-estetycznych. Szkoły dawały bowiem większe możliwości zatrudniania nauczycieli i dostępność specjalistów różnych dziedzin sztuki¹. Inspiracją dla tych zmian okazały się rosnące potrzeby rzemiosła w zakresie rysunku i zdobnictwa; z ekonomicznego punktu widzenia „szkoły sztuk pięknych są bardzo ważne dla produkcji przemysłowej”².

O powstaniu i rozwoju szkolnictwa zawodowego plastycznego średniego w historiografii powojennej edukacji polskiej praktycznie nie ma w ogóle opracowań³.

¹ K. Bartnicka, *Polskie szkolnictwo artystyczne na przełomie XVIII i XIX w. 1764–1831*, Wrocław 1971, s. 13.

² Tamże, s. 14–15.

³ Zob. A. Michalski, *Szkolnictwo artystyczne województwa bydgoskiego w latach 1945–1975*, Bydgoszcz 1999; *Polskie szkolnictwo artystyczne. Dzieje – Teoria – Praktyka. Materiały LIII*

Brak syntetycznie potraktowanych przemian systemu szkolnictwa plastycznego w Polsce skłania do zainteresowania się tą dziedziną. Istnieją, co prawda, publikacje dotyczące życia kulturalnego w różnych regionach Polski, nawiązujące do spraw szkolnictwa plastycznego, nie przedstawiają jednak pełnego obrazu ani skali przemian, jakim ono podlegało po 1945 r.⁴ O ile szkolnictwo muzyczne doczekało się nielicznych publikacji, o tyle plastyczne szkolnictwo artystyczne wymaga głębszej analizy. Tym bardziej, że już od czasów międzywojennych można zauważyć wyraźny trend rozdziału metod kształcenia: model tradycyjny wzorowany na ówczesnych programach akademickich (kursy rysunku i malarstwa) oraz model szkół tzw. artystyczno-przemysłowych kształcących rzemieślników i projektantów przemysłowych (zajęcia zawodowe połączone z nauczaniem ogólnoplastycznym)⁵.

1. Tworzenie struktur szkolnictwa artystycznego w powojennej Polsce

Na mocy dekretu PKWN (1944) powołano Resort Kultury i Sztuki (przekształcony później w Ministerstwo Kultury i Sztuki), jednym z jego zadań – poprzez Wydział Szkolnictwa Artystycznego – było zarządzanie szkolnictwem artystycznym⁶.

Pierwszy dokument, który został wydany przez kierownika Resortu Kultury i Sztuki, dotyczył tworzenia organów kultury i sztuki przy urzędach wojewódzkich i starostwach powiatowych⁷. Przy tych pierwszych miały być utworzone wydziały kultury i sztuki, a przy starostwach powiatowych (grodzkich) referaty kultury i sztuki. Do ich zadań należało w szczególności: „zakładanie i nadzorowanie [...] instytucji i szkół muzycznych, choreograficznych i sztuk plastycz-

ogólnopolskiej sesji naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, red. M. Poprzęcka, Warszawa 2005.

⁴ Zob. J. Filipczyk, *Sztuka na peryferiach. Opolskie środowisko plastyczne 1945–1983*, Opole 2005; A. Jachimczyk, *Życie kulturalne Kielc 1945–1975*, Kielce 2002.

⁵ Ł. Grzejszczak, *Szkolnictwo plastyczne w Łodzi w latach 1985–1939. Metody kształcenia i ich wpływ na rozwój miejscowego środowiska artystycznego*, [w:] *Polskie szkolnictwo artystyczne. Dzieje – Teoria – Praktyka. Materiały LIII ogólnopolskiej sesji naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki*, red. M. Poprzęcka, Warszawa 2005, s. 158.

⁶ *Ustawa z dnia 31 grudnia 1945 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej* (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr 19 poz. 99), „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Kultury i Sztuki” [dalej: Dz.Urz. MKiS] 1946, nr 1, poz. 1, s. 2; *Dekret PKWN z dnia 15 września 1944 o zakresie działania i organizacji Resortu Kultury i Sztuki* (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr 5, poz. 25), Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 2, s. 23.

⁷ *Rozporządzenie Kierownika Resortu Kultury i Sztuki, wydane w porozumieniu z Kierownikiem Resortu Administracji Publicznej z dnia 5 października 1944 r. o utworzeniu organów kultury i sztuki przy Urzędach Wojewódzkich i Starostwach Powiatowych* (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr. 7, poz. 37), Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 4, s. 3.

nych”⁸. W resorcie MKiS został m.in. wydzielony Departament Plastyki zajmujący się „sprawami szkolnictwa artystycznego plastyki wszystkich typów i stopni, sprawami przygotowania nauczycieli w zakresie sztuk plastycznych, wydawnictw artystycznych, itd.”⁹.

Wobec nieistniejącej praktycznie struktury szkolnictwa, MKiS wydało instrukcję obligującą podległe resortowi placówki i wydziały kultury i sztuki (z referatami) przy urzędach gminnych, powiatowych i wojewódzkich, do przesyłania miesięcznych sprawozdań poszczególnym departamentom¹⁰. Wznawianie szkolnictwa odbywało się na bazie istniejącego przed wojną ustroju szkolnego: nie uchylono formalnie ustawy oświatowej z 1932 r., zmodyfikowano ją jedynie pod kątem organizowania szkół i kursów¹¹. O całym kształcie polskiej oświaty decydowały czynniki partyjne i ideologiczne, a podstawą nowego systemu była przede wszystkim ogólna dostępność oświaty dla wszystkich warstw społecznych, bezpłatność nauczania poprzez odejście od elitarności płatnych (najczęściej) szkół działających przed wojną, jednolitość ustroju szkolnego i likwidacja progów selekcyjnych przy przechodzeniu do wyższych szczebli systemu oświaty oraz obowiązkowe kształcenie do 18. roku życia¹². Władysław Ozga pisał: „Polska inteligencja zdziesiątkowana została przez Niemców, a zwłaszcza ludzie nauki i sztuki, zostaną otoczeni specjalną opieką. Odbudowa szkół zostanie natychmiast podjęta” (*Manifest PKWN*)¹³. Odbudowa ze zniszczeń wojennych struktur szkolnictwa, będących jedną z największych polskich strat, przebiegała powoli. Braki kadry nauczycielskiej, odpowiedniej bazy lokalowej, sprzętów, podręczników, pomocy dydaktycznych – wszystko to stanowiło ogromne wyzwanie i odbywało się równocześnie ze zmianami organizacyjno-prawnymi struktur publicznych. Na fali ogólnej odbudowy oświaty po wojnie, zachęcania do spontanicznego wznawiania działalności szkół, jak najszybszego przeprowadzania remontów budynków i pomieszczeń, nawoływań do pomocy rodziców, uczniów i wszystkich chętnych, pojawiło się wiele lokalnych inicjatyw. Wpisywały się w dążenia władzy do uruchamiania szkół – nawet początkowo bez pozwoleń popartych przepisami prawnymi¹⁴. Nie istniała zatem żadna rejonizacja przy uruchamianiu szkół plastycz-

⁸ Tamże.

⁹ Zarządzenie wewnętrzne MKiS w sprawie działania poszczególnych jednostek organizacyjnych w Zarządzie Centralnym MKiS, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 3, poz. 5, s. 40.

¹⁰ Okólnik. Instrukcja z 11 czerwca 1945 r. dotycząca miesięcznych sprawozdań dla Ministerstwa Kultury i Sztuki, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 19, s. 11.

¹¹ Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa, Dz.U. 1932, nr 38, poz. 389; Dekret z dnia 23 października 1945 r. o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym, Dz.U. 1945, nr 50, poz. 304/20, art. 1.

¹² M. Pęcherski, M. Świątek, *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917–1977. Podstawowe akty prawne*, Warszawa 1978, s. 64–71.

¹³ W. Ozga, *Organizacja szkolnictwa w Polsce*, Warszawa 1960, s. 110.

¹⁴ Zob. S. Skrzyszewski, *Wezwanie do nauczycielstwa polskiego* (Dz.U. Resortu Oświaty 1944, nr 1–4).

nych. Tworzono je żywiółowo – zarówno tam, gdzie już wcześniej funkcjonowały podobne placówki (np. Warszawa, Kraków, Poznań i Bydgoszcz), jak i tam, gdzie działali zapaleńcy upowszechniania kultury artystycznej, samorzutnie inicjujący powstanie nowych ośrodków¹⁵. Jako przykład podać można ówczesne województwo kieleckie: w Kielcach, Częstochowie i Radomiu – trzech największych ośrodkach miejskich – utworzono tzw. szkoły rzemieślnicze. W Kielcach powstała Szkoła Przemysłu Artystycznego i Sztuki Zdobniczej, otworzona w 1945 r. z inicjatywy Henryka Czarneckiego (przedwojennego działacza Koła Adeptów Sztuk Pięknych w Kielcach)¹⁶. Następnie jako Wojewódzka Szkoła Rzemiosła Artystycznego Wojewódzkiego Wydziału Samorządowego w Kielcach została upaństwowiona¹⁷. Przy szkole miały też funkcjonować kursy dla utalentowanych uczniów szkół ogólnokształcących¹⁸. Z kolei w Częstochowie utworzono Wolną Szkołę Sztuk Pięknych (początkowo jako Szkołę Zdobniczą) – na potrzeby produkcji „dewocjonalii i przedmiotów przemysłu artystycznego, tzw. pamiątek stojących na możliwie wysokim poziomie artystycznym”¹⁹. W Radomiu działała płatna prywatna Szkoła Rysunku, Malarstwa i Rzeźby, która nie dostała zgody na subwencję MKiS i dość szybko przestała istnieć. W miesięcznym sprawozdaniu referent plastyki Wojewódzkiego Wydziału Kultury i Sztuki w Kielcach pisał:

Są to szkoły średnie, typu spółdzielczego, obecnie projektowane jest przejęcie 2 szkół artystycznych przez Wojewódzki Związek Samorządowy. Ilości uczniów szkół artystycznych nie można ustalić, ponieważ większość z tych szkół nie jest jeszcze uruchomiona²⁰.

Odtworzenie sieci szkół artystycznych na terenie województw, na podstawie przesyłanych sprawozdań, było jednym z najpilniejszych zadań Departamentu Plastyki MKiS. Informacje spływające co miesiąc dotyczyły stopni szkół (niższe, średnie i wyższe), typów (państwowe, spółdzielcze, samorządowe i prywatne) oraz liczby uczniów i danych nauczycieli²¹. W oparciu o te zbiorcze dane po raz pierwszy został zaprezentowany stan polskiej kultury i sztuki na Zjeździe Pracowników Kultury i Sztuki (czerwiec 1945), a wypracowane materiały pozjazdowe posłużyły do opracowywania planów pracy departamentów²².

¹⁵ H. Kenarowa, *Od Zakopiańskiej Szkoły Przemysłu Drzewnego do Szkoły Kenara. Studium z dziejów szkolnictwa zawodowo-artystycznego w Polsce*, Kraków 1978, s. 225.

¹⁶ Archiwum Państwowe w Kielcach [dalej APK], Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 2068, k. 141.

¹⁷ *Zarządzenie z 9 czerwca 1948 r. Nr III OK-2979/48, Organizacja szkół*, Dz.Urz. Min. Oświaty 1948, nr 8, poz. 135.

¹⁸ APK, Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 2068, k. 98.

¹⁹ APK, UW Kielecki II, sygn. 2068, k. 111, 113, *Sprawozdanie Referenta Plastyki UW Wydz. Kult. i Sztuki*.

²⁰ APK, Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 2068, k. 47, *Sprawozdanie Wydziału Kultury i Sztuki w Urzędzie Wojewódzkim z 21 czerwca 1945 r. do Ministerstwa Kultury i Sztuki do Departamentu Organizacyjno-Ogólnego*.

²¹ *Okólnik...*

²² A. Rottenberg, *Ministerstwo Kultury i Sztuki*, [w:] *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, red. A. Wojciechowski, Wrocław 1992, s. 182–183.

2. Ustrój szkolnictwa artystycznego (plastycznego)

Już w 1945 r. ustrój szkolnictwa muzycznego został prawnie usankcjonowany, wydane dokumenty regulowały bardzo drobiazgowo nauczanie w szkołach muzycznych²³. Natomiast projekt unormowania szkolnictwa plastycznego miała przygotować powołana dopiero 17 stycznia 1946 r. Komisja Ustrojowo-Programowa Szkolnictwa Artystycznego Plastyki. Jej zadaniem było opracowanie planów, programów i „wzorów nauczania w szkołach plastycznych”²⁴. W tym czasie upaństwowiona została Szkoła Sztuk Pięknych w Białymstoku, w Bydgoszczy oraz w Zamościu (tu szkoła została zmieniona na Liceum Sztuk Plastycznych)²⁵. Z kolei w Krakowie i w Poznaniu istniejące Instytuty Sztuk Plastycznych zostały podzielone na Państwowe Wyższe Szkoły Sztuk Plastycznych i Licea Sztuk Plastycznych²⁶.

W wydanym rozporządzeniu (1946) w sprawie ustroju szkolnictwa artystycznego plastyki (przez MKiS w porozumieniu z ministrem oświaty) zapisano:

Szkolnictwo artystyczne plastyki obejmuje: szkoły zawodowe artystyczne plastyki; kursy umiejętności plastycznych; ogniska kultury plastycznej [...]. Szkoły zawodowe artystyczne dzielą się na średnie i wyższe [...]. Średnie szkoły artystyczne plastyki dzielą się na: średnie szkoły przysposobienia plastycznego, licea technik plastycznych, licea sztuk plastycznych. [...] Wyższe szkoły plastyczne dzielą się na akademickie i nieakademickie²⁷.

Wiesław Millati podawał, że w 1946 r. w Polsce istniało 30 szkół plastycznych o różnych nazwach i poziomie nauczania oraz programie. Utworzono wtedy dwa typy średniej szkoły plastycznej: liceum sztuk plastycznych (2 i 4-letnie) i liceum technik plastycznych (4 lub 5-letnie), a taki stan trwał jeszcze kilkanaście lat²⁸.

²³ Zob. *Rozporządzenie MKiS z dnia 30 sierpnia 1946 r. w sprawie tygodniowego wymiaru godzin nauczania w państwowych szkołach muzycznych*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 2, s. 51; *Zarządzenie MKiS z dnia 1 września 1946 r. w sprawie planów nauczania, warunków przyjęcia oraz programów egzaminów wstępnych i końcowych w szkołach muzycznych niższych, średnich, wyższych i umuzykalniających*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 8, s. 54; *Zarządzenie MKiS z dnia 15 października 1946 r. w sprawie programów nauczania w szkołach muzycznych*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 11, s. 62.

²⁴ A. Rottenberg, dz. cyt., s. 183.

²⁵ *Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Pięknych w Białymstoku*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 4, s. 52; *Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Plastycznych w Bydgoszczy*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 5, s. 52; *Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Plastycznych w Zamościu*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 6, s. 53.

²⁶ *Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o likwidacji Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 26, s. 31; *Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o reorganizacji Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Krakowie*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 27, s. 31; *Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o reorganizacji Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Poznaniu*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 28, s. 32.

²⁷ *Rozporządzenie MKiS z dnia 29 listopada 1946 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Oświaty w sprawie ustroju szkolnictwa artystycznego plastyki*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 5, poz. 2, s. 66.

²⁸ W. Millati, *Organizacja szkolnictwa artystycznego w Polsce. Materiały pomocnicze dla nauczycieli szkół i ognisk artystycznych*, Warszawa 1972, s. 20–21.

Ministerstwo sukcesywnie przejmowało placówki, powoływało nowe, ujednolicane były zasady funkcjonowania szkolnictwa plastycznego. Wyższym Szkołom Sztuk Pięknych lub Państwowym Wyższym Szkołom Sztuk Plastycznych nadano statuty regulujące ich organizację i programy (1947). I tak szkoły w Gdańsku, Poznaniu, Łodzi, Krakowie i Wrocławiu zostały Państwowymi Wyższymi Szkołami Sztuk Plastycznych²⁹. Statuty ujednolicające organizację szkół otrzymały także Państwowe Licea Sztuk Plastycznych i Państwowe Licea Technik Plastycznych. Różnica polegała na tym, że PLTP miały kłaść większy nacisk na praktyczne przygotowanie do zawodu (specjalistów o kwalifikacjach techników dla potrzeb przemysłu i rzemiosła plastycznego)³⁰. PLSP miało za zadanie przygotować młodzież do studiów w wyższych zakładach naukowych w zakresie sztuk plastycznych, umożliwić (lecz bez żadnych uprawnień zawodowych) dostęp młodzieży uzdolnionej do sztuk plastycznych³¹. W 1947 r. na łamach tygodnika „Kuźnica” red. naczelny Stefan Żółkiewski zainicjował szeroką debatę nad kształtem i kierunkami rozwoju MKiS. Jednym z postulatów było wyłączenie szkolnictwa artystycznego i przeniesienie go do Ministerstwa Oświaty³². B. Bierut niejako w odpowiedzi dość jednoznacznie podkreślił kierunki dalszej polityki kulturalnej państwa, zgodne z „jedynymi obowiązującymi normami rozwoju kultury polskiej” oraz „ściślejsze powiązanie resortu z PPR”³³. W efekcie powstały w MKiS dwie jednostki organizacyjne: Departament Twórczości Artystycznej i Departament Szkolnictwa Artystycznego³⁴. PPR przejęło kontrolę nad szkolnictwem artystycznym, powołana została Komisja Ustrojowa Sztuki i Wyższego Szkolnictwa Artystycznego³⁵ oraz Komisja Ustrojowo-Programowa Szkolnictwa Artystycznego z Podkomisją Szkolnictwa Plastycznego (pozaakademickiego)³⁶. Uchwalonych zostało wiele aktów prawnych regu-

²⁹ Zarządzenie MKiS z dnia 15 lutego 1947 r. o nadaniu Wyższym Szkołom Sztuk Pięknych wzgl. Plastycznych statutu Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (wraz ze statutem), Dz.Urz. MKiS 1947, nr 1 (6), poz. 4, s. 4.

³⁰ Zarządzenie MKiS z dnia 15 lutego 1947 r. w sprawie Statutu Państwowych Liceów Technik Plastycznych (wraz ze statutem), Dz.Urz. MKiS 1947, nr 1 (6), poz. 6, s. 12; por. A. Michalski, *Szkolnictwo artystyczne województwa bydgoskiego w latach 1945–1975*, Bydgoszcz 1990, s. 47–49.

³¹ Zarządzenie MKiS z dnia 15 lutego 1947 r. w sprawie Statutu Państwowych Liceów Sztuk Plastycznych (wraz ze statutem), Dz.Urz. MKiS 1947, nr 1 (6), poz. 5, s. 9; por. A. Michalski, dz. cyt.

³² S. Żółkiewski, *Rozmowy „Kuźnicy”*, „Kuźnica” 1947, nr 5, s. 6–7, (por. A. Rottenberg, dz. cyt. s. 186–187).

³³ *Przemówienie Prezydenta Bolesława Bieruta wygłoszone w dniu 16 listopada 1947 r. na otwarciu radiostacji we Wrocławiu*, Dz.Urz. MKiS, nr 4 (9), s. 51.

³⁴ *Uchwała Rady Ministrów z dnia 14 maja 1948 r. w sprawie statutu organizacyjnego MKiS*, „Monitor Polski” 1948, nr A-51, poz. 294, s. 2.

³⁵ Zarządzenie MKiS z dnia 21 września 1948 r. o powołaniu Komisji Ustrojowej Sztuki i Wyższego Szkolnictwa Artystycznego, Dz.Urz. MKiS 1948, nr 6–10 (15–19), poz. 68, s. 28.

³⁶ Zarządzenie MKiS z dnia 21 września 1948 r. o powołaniu Komisji Ustrojowo-Programowej Szkolnictwa Artystycznego pozaakademickiego, Dz.Urz. MKiS, 1948 nr 6–10 (15–19), poz. 67, s. 27.

lujących dość ściśle formy funkcjonowania placówek oświatowych, dydaktycznych i upowszechniających kulturę. Powołano Biuro Artystycznego Ruchu Amatorskiego, które przejęło pod swoje skrzydła od Departamentu Szkolnictwa Artystycznego łącznie 38 szkół i kursów (m.in. państwowe i prywatne ogniska kultury plastycznej, kursy oraz szkoły plastyczne). W tym samym czasie państwo ostatecznie przejęło samorządowe szkoły artystyczne, które nazwano publicznymi liceami lub publicznymi technikami sztuk plastycznych.

Zapowiedzią szerszych reform szkolnictwa artystycznego stał się zorganizowany pod koniec 1949 r. Festiwal Szkół Artystycznych w Poznaniu. Irena Mangelowa, ówczesna wicedyrektor Departamentu Szkolnictwa Artystycznego, pisała w „Przeglądzie Artystycznym” (1951) o krytyce metodyki nauczania na uczelniach wyższych „opartych na subiektywnym, formalistycznym, całkowicie dowolnym interpretowaniu rzeczywistości, co w rezultacie musiało prowadzić do upadku naszego szkolnictwa plastycznego”³⁷. Na początek reorganizacji MKiS zaowocowały rozrostem administracji resortowej – powstała Rada Artystyczna jako organ opiniodawczy³⁸. Wydano dekret o szkolnictwie artystycznym (1953)³⁹. Następnie jako jego uzupełnienie ukazało się zarządzenie MKiS w sprawie ustroju szkół plastycznych II stopnia, ujednociono w nim nazewnictwo szkół II stopnia dla 5-letnich liceów sztuk plastycznych oraz 5-letnich liceów technik plastycznych, określone zostały ich ramy organizacyjno-prawne i zadania)⁴⁰.

3. Szkolnictwo plastyczne w kontekście polityki kulturalnej MKiS

Październikowa „odwilż” 1956 r. spowodowała kolejną falę gorących dyskusji o kształcie polskiej kultury, a tym samym o funkcjonowaniu MKiS i podległych placówek⁴¹. W 1958 r. MKiS zostało podzielone aż na 23 jednostki (m.in. Departament Plastyki oraz Centralny Zarząd Szkół Artystycznych). Stopniowo poprzez od-

³⁷ *Dyskusja nad wystawą „Młodzież walczy o pokój”*, „Przegląd Artystyczny” 1951, nr 2, s. 53; I. Mangelowa, *Wystawa „Młodzież walczy o pokój” jako etap walki o realizm socjalistyczny*, „Nowa Kultura” 1951, nr 4, s. 2; cyt. za: A. Rottenberg, dz. cyt., s. 191.

³⁸ *Uchwała Nr 527 Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1951 r. w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej MKiS*, „Monitor Polski” 1951, poz. 1048, s. 1055; *Zarządzenie Nr 24 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1952 w sprawie Rady Artystycznej przy Ministrze Kultury i Sztuki*, „Monitor Polski” 1952, nr A-14, poz. 168, s. 230.

³⁹ *Dekret z 16 września 1953 r. o szkolnictwie artystycznym*, Dz.U. 1953, nr 43, poz. 212, s. 324.

⁴⁰ *Zarządzenie MKiS z dnia 9 lutego 1954 r. w sprawie ustroju szkół plastycznych II stopnia*, „Monitor Polski”, 1954, nr A-20, poz. 345, s. 288.

⁴¹ Barbara Majewska zamieściła ciekawe uwagi na temat niedostatków i wypaczeń metodologicznych w szkolnictwie artystycznym: tejże, *Uwagi o szkolnictwie artystycznym*, „Przegląd Kulturalny” 1956, nr 29, s. 4.

górne rozdzielanie instytucji kultury prezydium wojewódzkich rad narodowych rozszerzały swoje uprawnienia. W latach 1957–1959 miała miejsce znacząca zmiana programów nauczania wyższych uczelni artystycznych. Zreformowano warszawską ASP oraz Akademię Krakowską, także PWSP w Poznaniu i we Wrocławiu⁴². Dokumentem normującym struktury i charakter (specjalizacje) zarówno średnich, jak i wyższych szkół artystycznych był *Informator o szkolnictwie artystycznym na rok 1958/59*⁴³. W tabeli nr 1 znajduje się rozmieszczenie ówczesnych szkół plastycznych wraz z ich specjalizacjami w poszczególnych województwach.

Tabela 1. Szkoły plastyczne w Polsce w 1958 r.

Województwo	PLSP (liceum sztuk plastycznych)	PLTP (liceum technik plastycznych)	Wyższe Szkoły Plastyczne
białostockie	—	Białystok/Supraśl (tkactwo) do 1950 Lic. Szt. Plast.	—
bydgoskie	Bydgoszcz	—	—
gdańskie	—	Gdynia-Orłowo (fotografia, liternictwo, reklama)	Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych – Gdańsk (architektura wnętrz, rzeźba, malarstwo z dod. spec. tkactwo i ceramika)
katowickie	Katowice Częstochowa	Bielsko-Biała (tkactwo)	—
kieleckie	—	Kielce (tkactwo, sprzętarsztwo, techniki rzeźbiarskie)	—
koszalińskie	—	—	—
krakowskie	Kraków	Wiśnicz Nowy (ceramika) Tarnów (tkactwo, sprzętarsztwo) Zakopane (techniki rzeźbiarskie, stolarstwo)	ASP – Kraków (malarstwo, rzeźba, grafika warsztatowa, konserwacja, scenografia, tkanina)
lubelskie	Lublin Zamość	Nałęczów (drobny sprzęt z plecionkarstwem, zabawkarstwo)	—
łódzkie	Łódź	—	Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych – Łódź (tkactwo odzieżowe, druk na tkaninie, odzież i galanteria wraz z grafiką żurnalową)
olsztyńskie	—	—	—
opolskie	(Opole – od 1959)	—	—

⁴² Por. *Szkolnictwo* [w:] *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, red. A. Wojciechowski, Wrocław 1992, s. 139–178.

⁴³ „Biuletyn MKiS” 1958, nr 7, poz. 71; cyt. za: A. Rottenberg, dz. cyt., s. 199.

Tabela 1. Szkoły plastyczne w Polsce w 1958 r. (cd.)

Województwo	PLSP (liceum sztuk plastycznych)	PLTP (liceum technik plastycznych)	Wyższe Szkoły Plastyczne
poznańskie	Poznań	—	Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych – Poznań (projektowanie architektoniczne z meblem i tkaniną, wystawiennictwo z grafiką użytkową, rzeźba architektoniczna z odlewnictwem w brązie i ceramiką)
rzeszowskie	Jarosław	Sędziszów Małopolski (metaloplastyka, haft, dziewiarstwo, koronki)	—
szczecińskie	Szczecin	—	—
warszawskie	Warszawa	—	ASP – Warszawa (malarstwo, rzeźba, grafika warsztatowa, konserwacja, scenografia, tkanina)
wrocławskie	Wrocław	—	Wyższa Szkoła Sztuk Plastycznych – Wrocław (ceramika, szkło)
zielenogórskie	—	—	—

Źródło: opracowanie własne w oparciu o *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, red. A. Wojciechowski, Wrocław 1992, oraz *Szkolnictwo artystyczne województwa bydgoskiego w latach 1945–1975*, red. A. Michalski, Bydgoszcz 1990.

W MKiS (1959) nastąpiły kolejne zmiany organizacyjne: centralę podzielono na część ogólną, bezpośrednio podległą ministrowi (z dawnymi departamentami merytorycznymi), oraz drugą, która podlegać miała podsekretarzom stanu (w składzie tym był Zarząd Szkół Artystycznych). Wyjątkowo szczegółowo w nowym statucie organizacyjnym MKiS opisane zostały zakresy obowiązków każdej z jednostek. O jego nadzwyczaj drobniawej formule tak wyraziła się A. Rottenberg: „Był tak rozległy, iż wykluczał praktycznie istnienie przejawów życia artystycznego, które nie byłyby nadzorowane przez MKiSz. W ten sposób dokonała się kolejna centralizacja opieki nad kulturą”⁴⁴. Dalsze funkcjonowanie szkolnictwa plastycznego zostało ujęte w 5-letnim planie MKiS rozwoju kultury i sztuki na lata 1961–1965. Specjalnie dla plastyki opracowano (1960) *Wytyczne Sekretariatu KC PZPR w sprawie polityki kulturalnej w dziedzinie plastyki*, gdzie znajdował się zapis „powołania komisji dla zanalizowania programów nauczania w szkolnictwie artystycznym i przedstawienia odpowiednich wniosków”⁴⁵. Naj-

⁴⁴ A. Rottenberg, dz. cyt., s. 200–201.

⁴⁵ Dokument – maszynopis niepubl., cyt. za: A. Rottenberg dz. cyt., s. 243.

ważniejszym celem było „wylimitowanie wszelkich form propagowania abstrakcjonizmu”, określono ponadto, że „kierunkiem szczególnie popieranym przez partię jest sztuka realistyczna, [...], sztuka realizmu socjalistycznego”⁴⁶. Szeroko zakrojone działania upowszechniające masowo sztukę i kulturę skutkowały jednak pokazywaniem sztuki tzw. mało zaangażowanej. Dlatego obok upowszechniania kultury pojawiła się głośna akcja zwalczania kiczu poprzez podniesienie poziomu estetycznego wyrobów przemysłowych i estetyki wnętrz. Szkolnictwo artystyczne plastyczne poprzez dostosowanie się do potrzeb nowej rzeczywistości mogło więc dalej się rozwijać⁴⁷. MKiS na mocy sejmowej ustawy (i kolejnego zarządzenia w sprawie organizacji i zakresu działania) bardzo szczegółowo określiło podział swoich kompetencji i zadania⁴⁸. Zadaniem Zarządu Szkół Artystycznych w Wydziale Szkolnictwa Plastycznego MKiS było sprawowanie nadzoru pedagogicznego i artystycznego nad szkołami plastycznymi, przygotowanie sieci i struktury szkolnictwa plastycznego, opracowywanie siatek godzin nauczania, opracowywanie i wydawanie programów i podręczników, nadzorowanie rekrutacji do szkół plastycznych i współpraca z Centralnym Ośrodkiem Pedagogicznym Szkolnictwa Artystycznego w zakresie szkolnictwa plastycznego⁴⁹. W latach kolejnych (1963–1966) zrestrukturyzowano ponownie wyższe szkoły plastyczne: w Krakowie utworzono Studium Form Przemysłowych, a w Warszawie powstało Studium Tkaniny, ponownie przeorganizowano też ASP w Krakowie (1964 i 1966). Zmiany nie ominęły PWSSP w Gdańsku. Powołana została tzw. Rada Wyższego Szkolnictwa Artystycznego⁵⁰. Znaczącym dla plastyki wydarzeniem w skali kraju stał się Kongres Kultury Polskiej (7–9 października 1966) poprzedzony wielomiesięcznymi intensywnymi przygotowaniem⁵¹. Wśród ponad tysiąca zgłoszonych tam postulatów wiele wniosków dotyczyło słabej kondycji wychowania plastycznego w szkołach, problemów szkolnictwa artystycznego oraz tego, że pomimo wielokrotnie przeprowadzanych reform nadal wymaga ono zmian. Rok 1968 zapisał się kolejnymi reorganizacjami wszystkich wyższych uczelni plastycznych. Nadanie nowych struktur organizacyjnych miało na celu przede wszystkim zwiększenie liczby godzin

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Zlikwidowane zostały (1961) w ASP w Krakowie i Warszawie katedry projektowania architektonicznego na rzecz nowych pracowni form przemysłowych, urbanistyki i architektury (Warszawa) oraz konserwacji rzeźby (Kraków), (zob. *Szkolnictwo*, [w:] *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, s. 139–178.

⁴⁸ *Ustawa z dnia 16 lutego 1961 r. o zakresie działania MKiS*, Dz.Urz. MKiS 1961, nr 10, poz. 53.

⁴⁹ Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 17 lipca 1954 r. został powołany Centralny Ośrodek Pedagogiczny Szkolnictwa Artystycznego (tzw. COPSA), w 1966 został zreformowany poprzez rozszerzenie zakresu działań – COPSA rozdzielono na sekcje: muzyczną, plastyczną, przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, przedmiotów humanistycznych oraz psychologiczno-pedagogiczną.

⁵⁰ Zob. *Szkolnictwo* [w:] *Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960*, s. 139–178.

⁵¹ Por. A. Rottenberg, *Przedkongresowe dyskusje sejmowe i prasowe*, [w:] *też*, dz. cyt., s. 208–210.

przedmiotów o charakterze użytkowym – ale kosztem tradycyjnych zagadnień. W Zarządzie Szkół Artystycznych w Ministerstwie utworzono osobne wydziały Wyższego Szkolnictwa Artystycznego i Szkolnictwa Artystycznego I i II stopnia.

Dopiero na przełomie lat 1969/1970 udało się wreszcie uporządkować akty prawne: wiele było już nieaktualnych (m.in. tych z lat 1945–1970)⁵². W 1972 r. opracowany został tekst ślubowania dla wszystkich nauczycieli w szkolnictwie artystycznym podlegającym MKiS⁵³. Rektorom szkół pozostawiono swobodę sposobu praktycznej realizacji pracy dydaktycznej (ale bez naruszania ogólnej liczby godzin ramowego planu studiów), do niektórych szkół plastycznych wprowadzone zostały studia pedagogiczne, których absolwenci uzyskiwali uprawnienia do nauczania w szkolnictwie niższego typu. Na VI Zjeździe PZPR (1971), w tzw. *Prognozie rozwoju kultury polskiej*, przedstawiono nowe cele polityki kulturalnej na lata 1975–1990, wydana została specjalna instrukcja dla szkół i placówek podległych MKiS w sprawie organizacji kształcenia i wychowania⁵⁴. Zawarte zostały tam wskazówki umożliwiające przeorganizowanie strukturalno-programowe szkolnictwa plastycznego (np. elastyczne profilowanie szkół i lokalizacji kierunków). Zmieniony został także zakres działania wydziałów kultury przydyktów rad narodowych szczebla wojewódzkiego i powiatowego: przywrócono im wiele wcześniej cofniętych uprawnień (m.in. prowadzenie państwowych szkół artystycznych I i II stopnia). Ta uporządkowana i w miarę stabilna organizacja działalności szkolnictwa artystycznego podległego MKiS oraz wydziałom kultury przydyktów rad narodowych w 1972 r. została niestety całkowicie przetransformowana poprzez podział administracyjny kraju na 49 województw.

Warto wspomnieć o przygotowanym przez ministerstwo w 1974 r. *Programie MKiS na lata 1975–1990*, którego jednym z głównych celów miała być „dbałość o wysoki poziom kształcenia kadr artystycznych” i przygotowanie materiałów do upowszechniania plastyki w szkołach⁵⁵. Program ów zakładał zwiększenie liczby studiujących, uzupełnienie bazy lokalowej, powołanie nowych kierunków kształcenia, miał też ulec zmianie charakter 22 istniejących liceów plastycznych – na zawodowe szkoły plastyczne (2 lub 2,5-letnie), kształcące wykwalifikowanych pracowników dla potrzeb wzornictwa oraz wykonawców lub konserwatorów rzemiosła artystycznego. Jednakże kłopoty społeczno-gospodarcze końca lat siedemdziesiątych znacznie spowolniły rozwój kraju, nie wdrożono powszechnej szkoły dziesięcioletniej, a brak funduszy zahamował realizację założeń *Programu*.

⁵² Zob. tamże, s. 215.

⁵³ Por. Zarządzenie MKiS z dn. 13 grudnia 1951 r. w sprawie przyrzeczenia i ślubowania służbowego nauczycieli szkół artystycznych, „Monitor Polski” 1951, nr A-105, poz. 1543, s. 1549.

⁵⁴ Instrukcja dla szkół i placówek podległych MKiS w sprawie organizacji kształcenia i wychowania, Dz.Urz. MKiS 1973, nr 4, poz. 28.

⁵⁵ *Program MKiS na lata 1975-1990*, Warszawa 1974, broszura do użytku służbowego, s. 11, 12, cyt. za: A. Rottenberg, dz. cyt., s. 222.

4. Szkolnictwo plastyczne po Kongresie Upowszechniania Kultury

Podsumowaniem osiągnięć polityki kulturalnej w plastyce tamtego okresu jako jubileuszu 35-lecia PRL stał się Kongres Upowszechniania Kultury zorganizowany we Wrocławiu (1980)⁵⁶. Podczas Kongresu wybrzmiała przede wszystkim krytyka 35 lat polityki MKiS i sceptycyzm co do dalszych perspektyw:

Sformułowano szereg jawnych oskarżeń o karygodne zaniedbania właściwie w każdej z dziedzin. Politykę kulturalną obarczono odpowiedzialnością za istniejący i pogłębiający się rozdział pomiędzy sztuką a społeczeństwem, degradację otoczenia, począwszy od architektury i gospodarki środowiskiem, poprzez małą architekturę, wystrój wnętrz i wygląd przedmiotów powszechnego użytku; o skażenie środowiska wizualnego; o permanentny niedowład wzornictwa przemysłowego; o fasadowość i odświętność kontaktów z kulturą wizualną; o brak ogólnopolskiego programu edukacji narodowej w zakresie sztuk plastycznych i o stałe zmniejszanie liczby godzin przeznaczonych na wychowanie estetyczne w szkołach podstawowych⁵⁷.

Na Kongresie padło – ciągle zresztą aktualne – sformułowanie, iż: „najpierw należy stworzyć godziwe warunki życia codziennego, a następnie liczyć na powstanie powszechnej potrzeby obcowania z różnymi formami sztuki”⁵⁸.

W 1989 r. powstawać zaczęły pierwsze szkoły niepubliczne, a prowadzona polityka w kolejnych latach miała poprzez decentralizację oświaty publicznej zdekonstruować socjalistyczny system. Prowadzenie szkół przekazywano samorządom. Szkolnictwo artystyczne nadal jednak pozostało w gestii MKiS (obecnie MKiDN), a bezpośredni nadzór nad szkołami sprawuje Centrum Edukacji Artystycznej⁵⁹.

Opisanie wszystkich meandrów historii szkolnictwa plastycznego powojennej Polski wymaga szczegółowego oglądu przemian poszczególnych typów szkół na przestrzeni czasowej ujętych w artykule lat, studiowania ich wewnętrznej organizacji, dogłębnego przeanalizowania celów i zadań, ale też planów i programów nauczania oraz kadry pedagogicznej. W niniejszym artykule ma miejsce jedynie próba ujęcia zarysu przekształceń polskiego szkolnictwa plastycznego po II wojnie światowej.

⁵⁶ Zob. *Kongres Upowszechniania Kultury Plastycznej. Wrocław '80. Stenogramy obrad i materiały nadesłane, Sekcje 1-6*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1981.

⁵⁷ A. Rottenberg, dz. cyt., s. 226.

⁵⁸ Tamże.

⁵⁹ Centralny Ośrodek Pedagogiczny Szkolnictwa Artystycznego (COPSA) zlikwidowano w 1992 r.

Bibliografia

I. Źródła archiwalne

- Archiwum Państwowe w Kielcach (dalej: APK) Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 2068, k. 98.
- APK, Urząd Wojewódzki Kielecki II, sygn. 2068, k. 141.
- APK, Urząd Wojewódzki Kielecki II, *Sprawozdanie Wydziału Kultury i Sztuki w Urzędzie Wojewódzkim z 21 czerwca 1945 r. do Ministerstwa Kultury i Sztuki do Departamentu Organizacyjno-Ogólnego*, sygn. 2068, k. 47.
- APK, Urząd Wojewódzki Kielecki II, *Sprawozdanie Referenta Plastyki UW Wydz. Kult. i Sztuki*, sygn. 2068, k. 111, 113.
- Wytyczne Sekretariatu KC PZPR w sprawie polityki kulturalnej w dziedzinie plastyki*, 1960 (dokument – maszynopis niepublikowany).

II. Źródła drukowane

- „Biuletyn MKiS” 1958, nr 7, poz. 71.
- Dekret PKWN z dnia 15 września 1944 o zakresie działania i organizacji Resortu Kultury i Sztuki* (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr 5, poz. 25), Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 2.
- Dekret z dnia 23 października 1945 r. o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym*, Dz.U. 1945, nr 50, poz. 304/20.
- Dekret z 16 września 1953 r. o szkolnictwie artystycznym*, Dz.U. 1953, nr 43, poz. 212.
- Instrukcja z 11 czerwca 1945 r. dotycząca miesięcznych sprawozdań dla Ministerstwa Kultury i Sztuki – Okólnik*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 19.
- Instrukcja dla szkół i placówek podległych MKiS w sprawie organizacji kształcenia i wychowania*, Dz.Urz. MKiS 1973, nr 4, poz. 28.
- Kongres Upowszechniania Kultury Plastycznej. Wrocław '80. Stenogramy obrad i materiały nadesłane, Sekcje 1-6*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1981.
- Program MKiS na lata 1975–1990*, Warszawa 1974 (broшуra do użytku służbowego).
- Przemówienie Prezydenta Bolesława Bieruta wygłoszone w dniu 16 listopada 1947 r. na otwarciu radiostacji we Wrocławiu*, Dz.Urz. MKiS nr 4 (9).
- Rozporządzenie Kierownika Resortu Kultury i Sztuki, wydane w porozumieniu z Kierownikiem Resortu Administracji Publicznej z dnia 5 października 1944 r. o utworzeniu organów kultury i sztuki przy Urzędach Wojewódzkich i Starostwach Powiatowych* (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr. 7, poz. 37), Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 4.
- Rozporządzenie MKiS z dnia 30 sierpnia 1946 r. w sprawie tygodniowego wymiaru godzin nauczania w państwowych szkołach muzycznych*, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 2.

- Rozporządzenie MKiS z dnia 29 listopada 1946 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Oświaty w sprawie ustroju szkolnictwa artystycznego plastyki, Dz. Urz. MKiS 1946, nr 5, poz. 2.*
- Uchwała Rady Ministrów z dnia 14 maja 1948 r. w sprawie statutu organizacyjnego MKiS, „Monitor Polski” 1948, nr A-51, poz. 294.*
- Uchwała Nr 527 Rady Ministrów z dnia 1 sierpnia 1951 r. w sprawie tymczasowej struktury organizacyjnej MKiS, „Monitor Polski” 1951, poz. 1048.*
- Ustawa z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa, „Dziennik Ustaw Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego” 1932, nr 38, poz. 389.*
- Ustawa z dnia 31 grudnia 1945 r. o powołaniu Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej (Przedruk z Dz. U. R.P. Nr 19 poz. 99), Dz.Urz. MKiS 1946, nr 1, poz. 1.*
- Ustawa z dnia 16 lutego 1961 r. o zakresie działania MKiS, Dz.Urz. MKiS 1961, nr 10, poz. 53.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o likwidacji Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Krakowie, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 26.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o reorganizacji Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Krakowie, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 27.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 30 maja 1946 r. o reorganizacji Państwowego Instytutu Sztuk Plastycznych w Poznaniu, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 2, poz. 28.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Pięknych w Białymstoku, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 4.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Plastycznych w Bydgoszczy, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 5.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 31 sierpnia 1946 r. w sprawie upaństwowienia Szkoły Sztuk Plastycznych w Zamościu, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 6.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 1 września 1946 r. w sprawie planów nauczania, warunków przyjęcia oraz programów egzaminów wstępnych i końcowych w szkołach muzycznych niższych, średnich, wyższych i umuzykalniających, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 8.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 15 października 1946 r. w sprawie programów nauczania w szkołach muzycznych, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 4, poz. 11.*
- Zarządzenie wewnętrzne MKiS w sprawie działania poszczególnych jednostek organizacyjnych w Zarządzie Centralnym MKiS, Dz.Urz. MKiS 1946, nr 3, poz. 5.*
- Zarządzenie z 9 czerwca 1948 r. Nr III OK-2979/48, Organizacja szkół, Dz.Urz. Min. Oświaty 1948, nr 8, poz. 135.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 15 lutego 1947 r. o nadaniu Wyższym Szkołom Sztuk Pięknych wzgl. Plastycznych statutu Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (wraz ze statutem), Dz.Urz. MKiS 1947, nr 1 (6), poz. 4.*
- Zarządzenie MKiS z dnia 15 lutego 1947 r. w sprawie Statutu Państwowych Liceów Technik Plastycznych (wraz ze statutem). Dz.Urz. MKiS 1947, nr 1 (6), poz. 6.*

- Zarządzenie MKiS z dnia 21 września 1948 r. o powołaniu Komisji Ustrojowej Sztuki i Wyższego Szkolnictwa Artystycznego, Dz.Urz. MKiS 1948, nr 6–10 (15–19), poz. 68.
- Zarządzenie MKiS z dnia 21 września 1948 r. o powołaniu Komisji Ustrojowo-Programowej Szkolnictwa Artystycznego poza akademickim, Dz.Urz. MKiS 1948, nr 6–10 (15–19), poz. 67.
- Zarządzenie MKiS z dn. 13 grudnia 1951 r. w sprawie przyrzeczenia i ślubowania służbowego nauczycieli szkół artystycznych, „Monitor Polski” 1951, nr A-105, poz. 1543.
- Zarządzenie Nr 24 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 stycznia 1952 w sprawie Rady Artystycznej przy Ministrze Kultury i Sztuki. Monitor Polski Nr A-14, 1952, poz. 168.
- Zarządzenie MKiS z dnia 9 lutego 1954 r. w sprawie ustroju szkół plastycznych II stopnia, „Monitor Polski” 1954, nr A-20, poz. 345.

III. Czasopisma

- „Kuźnica” 1947, nr 5.
- „Nowa Kultura” 1951, nr 4.
- „Przegląd Artystyczny” 1951, nr 2.
- „Przegląd Kulturalny” 1956, nr 29.

IV. Prace zwarte

- Bartnicka K., *Polskie szkolnictwo artystyczne na przełomie XVIII i XIX w. 1764–1831*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wyd. PAN, Wrocław 1971.
- Filipczyk J., *Sztuka na peryferiach. Opolskie środowisko plastyczne 1945–1983*, Muzeum Śląska Opolskiego, Opole 2005.
- Jachimczyk A., *Życie kulturalne Kielc 1945–1975*, KTN, Kielce 2002.
- Kenarowa H., *Od Zakopiańskiej Szkoły Przemysłu Drzewnego do Szkoły Kenara. Studium z dziejów szkolnictwa zawodowo-artystycznego w Polsce*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1978.
- Kongres Upowszechniania Kultury Plastycznej. Wrocław '80. *Stenogramy obrad i materiały nadesłane, Sekcje I–6*, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1981.
- Michalski A., *Szkolnictwo artystyczne województwa bydgoskiego w latach 1945–1975*, Wyd. Uczelniane WSP, Bydgoszcz 1999.
- Millati W., *Organizacja szkolnictwa artystycznego w Polsce, Materiały pomocnicze dla nauczycieli szkół i ognisk artystycznych*, COPSA, Warszawa 1972.
- Ozga W., *Organizacja szkolnictwa w Polsce*, Warszawa 1960.
- Pęcherski M., Świątek M., *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917–1977. Podstawowe akty prawne*, Warszawa 1978.

Polskie szkolnictwo artystyczne. Dzieje – Teoria – Praktyka. Materiały LIII ogólnopolskiej sesji naukowej Stowarzyszenia Historyków Sztuki, red. M. Poprzęcka, Warszawa 2005.

Polskie życie artystyczne w latach 1945–1960, red. A. Wojciechowski Wyd. PAN, Wrocław 1992.

Organizational transformation of Art education in Poland in the years 1945–1990 in the light of the legislation

In this article I have attempted to approximate the outline of alternating Art Polish education after World War II. Taken intention is the result of marginal (occasionally regional) treatment of the artistic education in the historiography of the Polish culture. Guardianship over Art education from 1945 by the Ministry of Culture and the Arts (initially Resort Culture and the Arts).

Keywords: Art education, artistic education, education, organization of secondary Art education.